Věda a perspektivy № 5(36) 2024
ISSN 2695-1584 (Print)
ISSN 2695-1592 (Online)

https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5(36)-232-241

Наталія Тацієнко

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України,
історичний факультет
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини,
м.Умань, Україна
https://orcid.org/0000-0002-7872-9008

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКСКУРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. В статті розглянуто особливості застосування проєктних технологій в освітньому процесі. Авторка акцентує увагу на проєктній діяльності як одній з форм інноваційних технологій навчання, описує елементи, основні принципи роботи над проєктом і особливості залучення до участі в них здобувачів освіти. Важливим є використання проєктного методу під час опанування екскурсійної майстерності, що дозволяє розширити кругозір, набути теоретичних знань і практичних умінь. В основі проєктних технологій лежить розвиток пізнавальної та дослідницької діяльності здобувачів, уміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати творчі здібності.

Ключові слова: проєкт, проєктна діяльність, проєктні технології, екскурсійна діяльність, екскурсія.

Natalia Tatsiyenko

candidate of historical sciences,
associate professor of the Department of History of Ukraine,
historical fakulty of the
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Uman, Ukraine
https://orcid.org/0000-0002-7872-9008

PROJECT TECHNOLOGIES IN EXCURSION ACTIVITIES

Abstract. The article examines the peculiarities of the application of project technologies in the educational process. The author focuses on project activity as

one of the forms of innovative learning technologies, describes the elements, the main principles of work on the project and the features of the involvement of education seekers in them. It is important to use the project method when mastering excursion skills, which allows you to expand your horizons, acquire theoretical knowledge and practical skills. The basis of project technologies is the development of cognitive and research activities of the applicants, the ability to construct their knowledge, navigate in the information space, and develop creative abilities.

Keywords: project, project activity, project technologies, excursion activity, excursion.

Постановка проблеми дослідження. Однією з головних рис професійного фахівця є вміння застосовувати теоретичні знань на практиці. Ця майстерність не може з'явитися сама собою, цього потрібно навчитися. Сьогодення все наполегливіше вимагає пошуку таких форм та методів навчання, впровадження яких сприяло б активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, підвищувало б ефективність набуття ними нових знань, вмінь, розвивало б творчу активність, а також навички самостійної роботи та колективної взаємодії. Для вирішення цієї проблеми необхідне впровадження в освітній процес проєктного методу як форми продуктивного навчання, що забезпечує творчий характер навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реалізації проєктних технологій навчання знайшли своє відображення в публікаціях багатьох дослідників. Бондаренко Г. П. [1] розглянула застосування проєктного методу як засобу стимулювання пізнавальної активності старшокласників на уроках української мови. Праця_Кальчевської З. М. [2] присвячена використанню методу проєктів на уроках, у виховній і позаурочній роботі. Застосування проєктного методу в освітньому процесі як інноваційної технології навчання, форми організації самостійної роботи студентів, оптимізації їх автономного навчання присвячені дослідження Лікучової С. А. [3], Сілакової Т. Т. [4], Коровіної В. А. [5], Байдак Л. І., Крекотені О. В. [6], Іжко Є. С. [7], Косович О. В. [8]. Використання методу проєктів у викладанні предмету «Організація екскурсійної діяльності» досліджує Сокол Т. Г. [9, 10]. Підручник Поколодної М. М. [11] описує основні складові організації екскурсійної діяльності, види екскурсійних послуг, технологічні та методичні вимоги до створення та проведення екскурсій, в тому числі використання проєктних технологій. Проте це питання потребує подальшого вивчення.

Метою статті є спроба вивчення та узагальнення інформації про використання проєктних технологій в освітньому процесі на прикладі навчального курсу «Організація екскурсійної діяльності».

Виклад основного матеріалу. Одним із перших новаторів, який використовував у своїй роботі метод проєктів або ж «метод проблем» був американський педагог Джордж Дьюї. Він сформулював головний принцип активного навчання – «через дію», за яким наповненням процесу навчання є відкриття, тобто реальне втілення чогось нового через практичну діяльність здобувачів освіти, орієнтуючись на їх особистий інтерес і затребуваність отриманих знань у подальшому житті [4, С. 153]. Для Д. Дьюї проєктний метод означав активне обговорення теми, яка тривалий час становила інтерес для здобувачів освіти і яка викликала у них прагнення до пізнавальних процесів [7, С. 92]. Послідовник Дж. Дьюї, Вільям Кілпатрік розробив «проєктну систему навчання» або метод проєктів, завдяки якому здобувачі включалися безпосередньо в практичну діяльність, через яку вони мали опановувати теоретичні знання, необхідні для вирішення конкретного завдання [8, С. 76]. Нині цей метод посів одне з чільних місць у сучасній педагогічній практиці. Цілком зрозумілим є його використання під час вивчення предмету «Організація екскурсійної діяльності», який здебільшого базується на інтегративному та прикладному характері, адже питання про те, як його вивчати, має не меншу, а часто й більшу значущість, ніж питання про те, що вивчати в межах даного курсу.

Проєктне заняття – це особлива форма навчальної діяльності, яке відрізняється від традиційного не лише теоретично, але й практично [7, С. 92]. Головною метою якого є можливість самостійного набуття знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які потребують інтеграції знань з різних предметних областей, реалізуючи не тільки загальні, а й професійні компетенції [4, С. 153].

Проєктна діяльність спрямована на чітке виконання певних кроків:

- постановка питання, яке потребує практичного вирішення;
- встановлення шляхів для вирішення проблеми;
- різнопланові дослідження;
- вилучення певного результату [2, С. 6].

Здобувачі освіти, займаючись проєктною діяльністю виробляють навички контактів із зовнішнім світом: спілкування із викладачами, адміністрацією, органами місцевого самоврядування, керівниками архівів, бібліотек, розвивають творчі навички роботи, набувають сил та впевненості [2, С. 6].

Для правильної організації та ефективного проведення проєкту слід розрізняти його види з урахуванням кількох критеріїв:

1. За методом, який домінує в проєкті: дослідні, творчі, пригодницькі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані.

2. За характером координування проєкту: з явною та прихованою координацією.

3. За характером контактів: внутрішні (регіональні), міжнародні.

4. За кількістю учасників: особистісні (індивідуальні), парні, групові.

5. За тривалістю проведення: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові [7, С. 93].

Мета проєктів – сприяння творчим та дослідницьким здібностям у процесі реалізації особистісно-орієнтованого навчання. Відповідно до цього, спільна проєктно-творча діяльність визначається як спосіб реалізації особистісно-орієнтованої взаємодії, де здобувач освіти реалізує свої можливості в спільно досягнутому продукті. Технологічність методу проєктів забезпечується певним комплексом, що включає: заплановані результати; засоби оцінки для коригування та вибору оптимальних методів, прийомів навчання для конкретної ситуації, розробленого викладачем на основі підбору моделей навчання [3, С. 48].

Основні завдання проєктної технології полягають не лише у набутті нових знань, а й в умінні здобувати їх самостійно, застосовувати для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, здобутті комунікативних навичок, тобто здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи всілякі соціальні ролі (лідера, посередника, виконавця тощо), розширенні кола спілкування, знайомстві з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему, оволодінні здобувачами умінь користування дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, уміти робити висновки [4, С. 156].

Проєкт має розробляється з ініціативи здобувачів освіти, але тема може бути запропонована й викладачем. Вона може бути одна для всіх, а от шляхи реалізації в кожній групі – різні. Проєкт – заздалегідь спланована, сконструйована спільними зусиллями викладача й здобувачів діяльність, але в той же час у міру його розгортання допускаються гнучкість і зміни. Він має бути реалістичний з визначеною практичною значимістю, зорієнтований на можливості здобувачів.

Екскурсійна діяльність із застосуванням проєктного методу включає в себе низку умовних етапів: пошуковий (визначення теми, пошук і аналіз проблеми, постановка мети); аналітичний (збирання, вивчення та аналіз інформації, пошук оптимального способу досягнення мети, побудова алгоритму діяльності, складання плану реалізації проєкту, аналіз ресурсів); практичний (виконання запланованого, поточний контроль якості, внесення змін у роботу); презентаційний (підготовка звітних матеріалів, презентація проєкту, вивчення можливостей використання його результатів) та контрольний (аналіз результатів виконання проєкту, оцінка) [8, С. 76].

Зміст проєкту має бути виражений якомога ясніше. Йдеться про спільне розуміння того, що є ядром проєкту через встановлення його головної мети.

Це має бути письмово зафіксованим та очевидним для кожного. Також важливо визначити так звані «не-цілі», тобто ті дії, які не слід реалізовувати, що допоможе встановити справжні, реальні завдання. Засоби втілення мети, звичайно, залежать від рівня знань здобувачів [7, С. 94]. Суть фази планування полягає в тому, щоб якомога реалістичніше змоделювати спочатку в голові, а потім й в письмовій формі майбутній перебіг проєкту. Оцінювання успіху можливе лише тоді, коли можна порівняти поставленні цілі та результати. У фазі планування розробляються шляхи реалізації поставлених завдань. План базується на їх розподілі._Потрібно пам'ятати про важливість створення працездатної, дружньої та відповідальної команди. Групи здобувачів створюються з урахуванням особистого стилю навчання кожного студента для найбільш ефективної реалізації проєкту. Команда повинна знайти баланс між спільною діяльністю та індивідуальними завданнями. У групі мають панувати командний дух та продуктивна атмосфера. Розвиток навичок роботи в команді відбувається не одразу, а поступово. Створення проєктів якраз надає можливість такого розвитку. Багато також залежить від ефективної та правильної роботи викладача, який повинен абстрагуватися від загального перебігу проєкту, виступити в ролі провідника та радника і надавати студентам більше свободи. Викладач може вийти з ролі інструктора і стати ініціатором і консультантом студентської діяльності. Розвиток здатності до автономної навчальної діяльності передбачає зростання особистісних якостей здобувачів, спрямованих на самовизначення, самореалізацію і саморозвиток в освітньому середовищі.

Успішній реалізації проєктів сприяє освоєння методологічним інструментарієм. Адже для систематизації інформації, класифікації матеріалу за певними параметрами та ознаками, статистичного опрацювання отриманих результатів тощо потрібне використання методів синтезу, аналізу, індукції, дедукції, порівняння, зіставлення, опису, систематизації і т.д. Основні принципи, яких потрібно дотримуватися під час роботи над проєктом – активність у визначенні завдань та їх опрацюванні; його практичний характер, актуальність, доцільність; інтерес здобувачів до роботи; поєднання теорії з практикою, знань і навичок; спроможність втілення проєкту; самостійність; творчість; колективна діяльність [3, С. 48]. У здобувача освіти під час роботи над проєктом поступово розвивається здатність використовувати певні техніки та стратегії навчання на іншому подібному матеріалі. Таким чином, він вчиться самостійній організації власного процесу навчання [7, С. 93].

На семінарських заняттях з предмету «Організація екскурсійної діяльності» студенти як підсумкове завдання отримують розробку проєкту нової міні-екскурсії. Працюють здобувачі освіти у творчих групах по 2 – 3 особи, але іноді – кожний самостійно, за вибором. Робота над проєктом –

практика особистіно-орієнтованого навчання в процесі конкретної праці студента, на основі вільного вибору, з урахуванням його інтересів. У сприйнятті здобувача це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, і для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати». Навчальне проєктування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність – індивідуальну, парну або групову, яку здобувачі виконують впродовж визначеного відрізка часу.

Першим етапом розробки проєкту з курсу «Організація екскурсійної діяльності» є визначення ідеї, вибір теми, мети і завдань екскурсії. Екскурсія може бути оглядовою або ж тематичною. Тема, в якій закладений зміст екскурсії може бути пов'язана як з певною місцевістю, так і окремим явищем. Вона знаходить відображення у назві екскурсії, але їх не можна ототожнювати. Назва екскурсії повинна бути яскравою, помітною, привертати увагу, збуджувати інтерес. Ідея – це власне концепція екскурсії, що відображає її глибинний зміст і значення, мета ж може бути значно практичнішою: створити екскурсію, яка буде користуватися попитом, відпрацювати теоретичні знання з предмету тощо. Завдання визначаються згідно підтем екскурсії. Студентам пропонується розробити пішохідну екскурсію, що дозволить, створюючи необхідний темп руху, забезпечити сприятливі умови для показу і розповіді.

Оглядові екскурсії розкривають декілька тем, тому їх називають багатоплановими, адже використовується інформація як про сьогодення так і про минулі події. Грунтується така екскурсія на показі різноманітних об'єктів – пам'яток історії, культури, архітектури, природних об'єктів, промислових та сільськогосподарських підприємств тощо, що дає загальне уявлення про населений пункт, край, регіон, державу в цілому. Хронологічними рамками такої екскурсії є час від першої згадки про населений пункт, сьогодення та перспективи на майбутнє. Формулювання теми в оглядових екскурсіях має свої особливості. З одного боку, багатопланові екскурсії практично подібні між собою, насамперед за своєю структурою, адже в кожній із них висвітлюється декілька підтем (історія міста, стисла характеристика промисловості, науки, культури, освіти). З іншого, є й відмінності, що пов'язані з особливостями історичного розвитку, тому можуть з'являтися окремі підтеми, наприклад військово-історична, літературна та ін. [11, С. 43]. Оглядова екскурсія являє собою комплексний опис певної місцевості (за вибором студента) за наступним планом:

1. Перша історична згадка, походження назви.
2. Історія краю, населеного пункту.
3. Характеристика назв топонімів на території краю (річок, боліт, озер, лісів, мікрорайонів, вулиць, площ, підприємств).
4. Археологічні дослідження на території краю.
5. Архітектурні пам'ятки.

6. Перелік найпоширеніших прізвищ, імен, прізвиськ краю.
7. Динаміка демографічного стану, традиційні заняття, етнічний та соціальний склад населення тощо.
8. Звичаї, традиції притаманні даному регіону.
9. Записи розповідей учасників історичних подій.
10. Визначні діячі краю.

Тематичні ж екскурсії присвячені розкриттю однієї теми, однак в ній може бути закладено декілька взаємопов'язаних подій. Тематичні екскурсії поділяються на історичні, виробничі, мистецтвознавчі, літературні, природознавчі, архітектурно-містобудівні. Складність може викликати визначення змісту та мети тематичної екскурсії, адже кожна з груп може мати окрему класифікацію. Наприклад, історичні екскурсії можуть поділятися на історико-краєзнавчі, в основі яких лежить пізнання історії певної місцевості, краю, археологічні, що базуються на показі артефактів минулих епох, етнографічні, що розповідають про побут і звичаї різних народів, етносів, військово-історичні, меморіально-історичні, історико-біографічні тощо [11, С. 43].

Після вибору теми студенти під керівництвом викладача підбирають об'єкти для її розкриття, спираючись на теоретичні знання стосовно вимог до їх підбору, і розробляють маршрут екскурсії [9]. Вибір екскурсійних об'єктів – один з основних етапів підготовки екскурсії. Адже під час їх відбору необхідно враховувати силу зорового впливу на екскурсантів, популярність об'єктів, пізнавальну цінність, збереженість, унікальність, місце розташування, інфраструктуру тощо. До цього етапу приступають тільки після визначення теми, мети і завдань екскурсії. Далі іде робота здобувачів над контрольним текстом екскурсії, складанням технологічної карти [9].

Кращому розкриттю теми сприяє використання наочних матеріалів. В історичних екскурсіях вони обов'язкові. Завданням наочності є спроба відновити відсутні ланки зорового сприйняття, якщо об'єкт не зберігся до сьогодні або ж зберігся у зміненому вигляді, показати перспективу в майбутньому тощо. У «портфель екскурсовода» можуть входити фотографії, портрети відомих історичних діячів, репродукції картин, що оповідають про найважливіші події історичного минулого, географічні карти, схеми, креслення, зразки продукції, копії документів, рукописів, літературних творів, макети, муляжі, гербарії, колекції мінералів тощо. Здобувачі освіти працюючи над проєктами міні-екскурсій обов'язково формують свій «портфель екскурсовода».

Після комплектації екскурсійної папки, студенти у супроводі викладача можуть здійснити обхід маршруту, пробну екскурсію, метою якої є ознайомлення з об'єктами, визначення місць зупинок і точок показу, оптимальних методичних прийомів показу і розповіді, проведення хронометражу. Здобувач

вищої освіти переводить отримані теоретичні знання в практичну діяльність, самостійно розробляючи всю необхідну документацію, продумує своє знайомство з групою, виробляє алгоритм проведення екскурсії, обдумуючи розміщення групи біля об'єктів, місця зупинок, розпланує час, відведений на екскурсію загалом і розкриття окремих підтем, продумує використання пауз під час розповіді та організацію відповідей на запитання екскурсантів, придумує використання елементів ритуалу тощо. Розроблений студентами проєкт екскурсії у вигляді екскурсійної теки зберігається в електронному, а в разі потреби – і друкованому вигляді. На його основі автори проводять такі міні-екскурсії для студентів молодших курсів, в подальшому матеріали можуть використовуватися під час практичної підготовки на базах практик.

Метод проєктів у викладанні предмету «Організація екскурсійної діяльності» зарекомендував себе як дієвий засіб закріплення теоретичного матеріалу і його творчого використання. Застосовуючи проєктний метод здобувачі освіти розвивають наступні компетентності:

- саморозвитку й самоосвіти (виділення головного, узагальнення власних знань, організація самоосвітньої діяльності, визначення перспективи діяльності, залучення та збагачення власного досвіду);
- інформаційну (використання різних джерел інформації, аналіз, розуміння та вміння переробляти інформацію для отримання певного продукту, вміння користуватися новими інформаційними технологіями);
- продуктивної діяльності (активізація творчих здібностей, вміння побачити та сформулювати проблему);
- полікультурну (повага до чужої праці, формування загальнолюдських цінностей, забезпечення розширеного кругозору);
- комунікативну (обговорення проблеми, формування власної точки зору, вміння доводити власну позицію, розвиток культури мовлення, вміння презентувати свій продукт, адекватне ставлення до критики);
- соціальну (забезпечення співробітництва, здійснення роботи в команді, усвідомлення власного внеску у спільну роботу, формування адекватної оцінки і самооцінки, вміння використовувати власний досвід) [2, С. 16].

Традиційний зв'язок «викладач-здобувач» змінюється на «здобувач-викладач». Важливим стає не лише результат, а й процес його досягнення.

Висновки. Отже, метод проєктів – це педагогічна технологія, що включає сукупність креативних методів: досліджень, пошукової роботи, вирішення проблемних ситуацій [4, С. 153]. Педагог в рамках проєкту виступає в різних ролях: розробника, координатора, експерта, консультанта, що допомагає здобувачам освіти у пошуку джерел, необхідних їм у роботі, сам є джерелом інформації, підтримує неперервний рух у роботі над проєктом. Технологія проєктування передбачає розв'язання якої-небудь проблеми, яка

передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь з різних галузей. Під час використання проєктної технології вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних і виховних завдань: розвиваються пізнавальні навички здобувачів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо. Використання проєктної технології дозволяє реалізувати особистісно-діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи до освіти, що забезпечує позитивну мотивацію і диференціацію в навчанні, активізує самостійну творчу діяльність здобувачів освіти під час виконання проєкту.

Література:

1. Бондаренко Г. П. Метод проектів як засіб стимулювання пізнавальної активності старшокласників на уроках української мови. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : збірник наукових праць. 2021. № 3 (102). С. 37-46.

2. Кальчевська З. М. Використання методу проектів на уроках, у виховній і позаурочній роботі (методичні рекомендації). Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. с. Озерці Горохівського району Волинської області. 2015. 26 с.

3. Лікучова С. А. Застосування методу проєктів у навчанні студентів ЗВО. *Наукові праці. Педагогіка.* Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. Т. 326. Вип. 314. С. 47–49.

4. Сілакова Т. Т. Проектні технології підготовки студентів. *Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія.* 2017. К., № 11. С. 153 -158.

5. Коровіна В.А. Метод проектів як форма організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу «Екологія». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «*Актуальні проблеми підготовки майбутніх вчителів початкової школи в умовах гуманізації вищої освіти».* Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. 2013. С. 1-5.

6. Байдак Л. І., Крекотень О. В. Метод проектів як інтерактивний підхід до навчання іноземній мові студентів нелінгвістичних ЗВО. *ΛΌГОΣ. Мистецтво наукової думки : науковий журнал / за заг. ред. М.А.Голденблат:* Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2019. №4. С. 1-8.

7. Іжко Є. С. Метод проектів як один із засобів оптимізації автономного навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія.* 2014. № 2. С. 92–98.

8. Косович О. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2011. Вип. 22. С. 76-78.

9. Сокол Т. Г. Використання методу проектів у викладанні предмету «Організація екскурсійної діяльності». *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку:* тези доповідей V Міжнародної конференції (Київ, 7 грудня 2023 р.). Київ: Університет «КРОК», 2023.

10. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: Підручник. / За заг. Ред. В.Ф.Орлова. К: Грамота, 2006. 264 с.

11. Поколодна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.

References:

1. Bondarenko H. P. (2021). Metod proektiv yak zasib stymuliuvannia piznavalnoi aktyvnosti starshoklasnykiv na urokakh ukrainskoi movy [The project method as a means of stimulating the cognitive activity of high school students in Ukrainian language lessons]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka : zbirnyk naukovykh prats – Spirituality of the individual: methodology, theory and practice: a collection of scientific works,* № 3 (102). S. 37-46 [in Ukrainian].
2. Kalchevska Z. M. (2015). Vykorystannia metodu proektiv na urokakh, u vykhovnii i pozaurochnii roboti (metodychni rekomendatsii) [Using the project method in lessons, in educational and extracurricular work (methodical recommendations)]. Zahalnoosvitnia shkola I-III st. s. Ozertsi Horokhivskoho raionu Volynskoi oblasti. 26 s.
3. Likuchova S. A. Zastosuvannia metodu proiektiv u navchanni studentiv ZVO [The application of the project method in the education of students of higher education institutions]. *Naukovi pratsi. Pedahohika – Scientific works. Pedagogy*, Mykolaiv : Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly, 2019. T. 326. Vyp. 314. S. 47–49.
4. Silakova T. T. (2017). Proektni tekhnolohii pidhotovky studentiv [Design technologies of student training]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Pedahohika. Psykholohiia – Bulletin of the National Aviation University. Pedagogy. Psychology.* K., № 11. S. 153 -158 [in Ukrainian].
5. Korovina V.A. (2013). Metod proektiv yak forma orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv u protsesi vyvchennia kursu «Ekolohiia» [The project method as a form of organization of students' independent work in the process of studying the "Ecology" course]. *Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Aktualni problemy pidhotovky maibutnikh vchyteliv pochatkovoi shkoly v umovakh humanizatsii vyshchoi osvity» – Actual problems of training future primary school teachers in conditions of humanization of higher education,* Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia. S. 1-5 [in Ukrainian].
6. Baidak L. I., Krekoten O. V. (2019). Metod proektiv yak interaktyvnyi pidkhid do navchannia inozemnii movi studentiv nelinhvistychnykh ZVO [The project method as an interactive approach to teaching a foreign language to students of non-linguistic higher education institutions]. *ΛΌΗΟΣ. Mystetstvo naukovoi dumky : naukovyi zhurnal – The art of scientific thought: a scientific journal* / za zah. red. M.A.Holdenblat: Vinnytsia : HO «Ievropeiska naukova platforma». №4. S. 1-8 [in Ukrainian].
7. Izhko Ye. S. (2014). Metod proektiv yak odyn iz zasobiv optymizatsii avtonomnoho navchannia [The project method as one of the means of optimizing autonomous learning]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia : Pedahohika i psykholohiia – Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Series: Pedagogy and psychology*, № 2. S. 92–98 [in Ukrainian].
8. Kosovych O. (2011). Proektna diialnist yak odna z form innovatsiinykh metodychnykh tekhnolohii navchannia [Project activity as one of the forms of innovative methodical learning technologies]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia : Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work,* Vyp. 22. S. 76-78 [in Ukrainian].
9. Sokol T. H. (2023). Vykorystannia metodu proektiv u vykladanni predmetu «Orhanizatsiia ekskursiinoi diialnosti» [Using the project method in teaching the subject "Organization of excursion activities"]. *Derzhava, rehiony, pidpryiemnytstvo: informatsiini, suspilno-pravovi, sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku: tezy dopovidei V Mizhnarodnoi konferentsii – The state, regions, entrepreneurship: informational, socio-legal, socio-economic aspects of development: theses of reports of the V International Conference,* (Kyiv, 7 hrudnia 2023 r.). Kyiv: Universytet [in Ukrainian].
10. Sokol T. H. (2006). Osnovy turystychnoi diialnosti [Basics of tourist activity]: Pidruchnyk. / Za zah. Red. V.F.Orlova. K: Hramota, 264 s.
11. Pokolodna M. M. (2017). Orhanizatsiia ekskursiinoi diialnosti [Organization of excursion activities] : pidruchnyk / Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O.M. Beketova. Kharkiv: KhNUMHim. O. M. Beketova, 180 s.